

Települések helyi vízkárelhárítási feladatai

ÚTMUTATÓ

3. Átdolgozott kiadás

Budapest

1998.

Írták:

Szunyog Zoltán

és

Zalányi Terézia

Lektorálta:

dr. Wittmann Mihályné

Országos Vízügyi Főigazgatóság

Varannai András

Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium

Készítette az Országos Vízügyi Főigazgatóság

Előszó

a 3. átdolgozott kiadáshoz

Az 1990-es évek elején, a közigazgatási rendszer változását követően az önkormányzatok megnövekedett döntési és gazdálkodási feladatai, jog- és hatásköre fokozott felelősséget is jelentett. Ezért az Országos Vízügyi Főigazgatóság útmutatók összeállításával és kiadásával kívánta segíteni az önkormányzatokat vízgazdálkodási feladataik megvalósításában. Az 1991-1992-ben megjelent kötetek a települések vízrendezési, helyi vízkárelhárítási, vízellátás- vsatornázási feladataihoz nyújtottak áttekintést az önkormányzatok döntéshozói számára.

Az utóbbi évek gyakori helyi vízkár eseményei a települések vízrendezési és helyi vízkárelhárítási feladataira irányították a figyelmet. Az igényeknek megfelelően 1995-ben a helyi vízkárelhárítási útmutató utánnyomására volt szükség. A megváltozott jogszabályok, valamint a belterületi helyi vízkáresemények gyakoriságának és az okozott károk nagyságának megnövekedése indokoltá teszik 1998-ban a 3. átdolgozott kiadás megjelentetését. Az átdolgozott kiadás mellékleteként csatoljuk az 1998. májusában érvényes vonatkozó jogszabályok listáját, és a helyi vízkárelhárítási és vízgazdálkodási feladatok megvalósításában segítséget nyújtó Vízügyi Igazgatóságok és Vízgazdálkodási Társulatok aktualizált cím- és telefonjegyzékét is.

Szeretnénk a füzetek használóinak ismételten felhívni a figyelmét arra, hogy a helyi vízkárok megelőzésének, illetve csökkentésének elsőrendű feltétele

- a belterületi -települési- vízrendezés megvalósítása és
- a vízrendezési művek, létesítmények rendszeres karbantartása ,
tervezett funkciójuk ellátására alkalmas állapotban tartása.

A helyi vízkárelhárítási feladatok zavartalan ellátásához szükséges a védelmi tervek elkészítése, illetve rendszeres aktualizálása, amihez reméljük, hogy Útmutatónk szintén hasznos információkkal szolgál.

Budapest, 1998. május

Korompay András
az Országos Vízügyi Főigazgatóság
Vízkaelharitasi Főosztály
vezetője

TARTALOMJEGYZÉK

1. A VÍZKÁRELHÁRÍTÁSRÓL	4
2. A HELYI VÍZKÁR KIALAKULÁSA.....	5
2.1. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK.....	6
2.2. EMBERI BEAVATKOZÁSOK.....	8
2.2.1. A HELYI VÍZKÁR KIALAKULÁSÁT NÖVELŐ TÉNYEZŐK	8
2.2.2. A HELYI VÍZKÁR KIALAKULÁSÁT CSÖKKENTŐ BEAVATKOZÁSOK (MEGELŐZÉS).....	8
3. AZ ÖNKORMÁNYZATOK HELYI VÍZKÁRELHÁRÍTÁSI FELADATAI.....	8
3.1. FELKÉSZÜLÉS A VÉDEKEZÉSRE.....	7
3.2. VÉDEKEZÉS.....	10
3.2.1. A VÉDELEMVEZETŐ FELADATAI.....	10
3.2.2.VÉDEKZÉSI FOKOZATOK SÍKVIDÉKI TELEPÜLÉSEKEN	11
3.2.3.VÉDEKEZÉSI FOKOZATOK HEGY- ÉS DOMBVIDÉKI TELEPÜLÉSEKEN.....	12
3.3. A VÉDEKEZÉS MEGSZÚNÉSÉT KÖVETŐ INTÉZKEDÉSEK	15
4. MELLÉKLETEK.....	15

1. A vízkárelhárításról

Ez az Útmutató a káros vizek elvezetésének, a káros vizek elleni védekezésnek - mint egységes egésznek - egy részelemével, a belterületi helyi vízkár elhárításával foglalkozik. Az átdolgozott Útmutató kiadásával segítséget kívánunk nyújtani a helyi önkormányzatoknak a kisvízfolyások, belvízcsatornák belterületen fellépő káros vizei elleni védekezéshez, a munkák előkészítéséhez és végrehajtásához egyaránt.

Hazánkban a szélsőséges időjárási és vízjárási adottságok következtében évszázados küzdelem folyik a vizek kártételei ellen. Évszázadok céltudatos tevékenységével hódítottuk el a víztől - mint veszélyforrástól - a művelésbe vont és a beépített területeink nagy részét. Országunkban ezért a vizek kártételei ellen folytatott védekezés - az emberi élet, az egyéni és nemzeti vagyon biztonságának védelmére - folyamatos, bár költségigényes, de elengedhetetlen feladat. A vizek kártételei elleni védekezés során nem elegendő csak a töltések, csatornák, zsilipek, szivattyútelepek, vízfolyás medrek kiépítése, szükséges ezek állapotának folyamatos fenntartása is.

A védművek kiépítése, fenntartása mellett fel kell készülni a rendkívüli hidrometeorológiai helyzetre, a pusztító árvizek, belvizek és a helyi vízkárok elleni védekezési munkára is. A felszíni vizek nem ismernek országhatárokat, közigazgatási határokat, tulajdonosi jogokat: egységes vízrajzi rendszert képeznek. Egyazon vízrendszerbe tartozó települések, mezőgazdasági területek vízkár elleni védelme egymástól függetlenül nem oldható meg, ezért a vízfolyások, belvízcsatornák tulajdonosainak, kezelőinek szorosán együtt kell működniök. A vízelvező rendszerek törvényben meghatározott részének tulajdonosa az állam, illetve az önkormányzatok. Az állami tulajdont egyrészt a vízügyi igazgatóságok, másrészt a vízgazdálkodási társulatok kezelik, az önkormányzati tulajdon működtetése az önkormányzatok feladatkörébe tartozik.

Az önkormányzatok vízgazdálkodási feladatait az önkormányzatokra vonatkozó rendeleteken túlmenően az 1995. évi LVII. vízgazdálkodásról szóló törvény 4. §-a szabályozza. Ezek szerint helyi önkormányzati feladatok:

- a helyi vízi közüzemi tevékenység fejlesztésére vonatkozó - az országos koncepcióval összehangolt - koncepció kialakítása és végrehajtásának megszervezése
- a vízgazdálkodási feladatokkal kapcsolatos önkormányzati hatósági feladatok ellátása
- a természetes vizek fürdésre alkalmas partszakaszainak és azzal összefüggő vízfelületek kijelölése
- a helyi vízi közművek működtetése, a koncessziós pályázat kiírása, elbírálása és a koncessziós szerződés megkötése
- a vízi közüzemi tevékenység körében a település ivóvízellátása, a szennyvízelvezetés, az összegyűjtött szennyvizek tisztítása, **a csapadékvíz elvezetése**
- **a helyi vízrendezés és vízkárelhárítás**, az árvíz- és belvízelvezetés
- a közműves vízellátás körében a települési közműves vízszolgáltatás korlátozására vonatkozó terv jóváhagyásáról és a vízfogyasztás rendjének megállapításáról való gondoskodás.

A fenti feladatok közül kiemelten a **helyi vízkárelhárítással** foglalkozunk, különös tekintettel arra, hogy a belterületeken koncentrálódik az egyéni és a nemzeti vagyon jelentős része, amelynek vízkárok elleni védelme **a helyi önkormányzat felelőssége**. Az önkormányzatok ezeket a feladataikat elsősorban a helyi erővel (saját erő, polgári védelem, tűzoltóság stb.) oldják meg, azonban a helyi szakmai, technikai lehetőségeiket meghaladó igényű védekezés esetén a területileg illetékes vízügyi igazgatóságokhoz, vízgazdálkodási társulatokhoz fordulhatnak. A csatolt 4.3. és 4.4. sz. mellékletek ezek pontos cím- és telefonjegyzékét tartalmazzák.

2. A helyi vízkár kialakulása

Magyarország területének 55 %-a hegy- és dombvidéki, 45 %-a síkvidéki jellegű (1.sz. ábra). A helyi vízkárok kialakulásának okait mindkét területen elsődlegesen a természeti adottságokban - domborzat, éghajlat, időjárás - kell keresni, másodlagosan az emberi beavatkozásokban vagy azok hiányában.

2.1. Természeti adottságok

A *hegy- és dombvidéki* területeken az adott éghajlati viszonyok mellett az időjárási elemek igen változatosak, aminek következtében az egymáshoz egészen közeli helyeken is nagy különbségek tapasztalhatók. A változatosság kialakulásában nagy részt a domborzati viszonyok játszanak szerepet. Az időjárási különbségek a csapadékok előfordulásában, eloszlásában, hevedésében (intenzitásában) mutatkoznak meg. Különösen a nyári záporok előfordulására van a domborzatnak befolyása, amikor is a hegységek a vándorló légtömegeket egyenlőtlen felmelegedésre készítetik, gyors légtömegcserét idézve elő. Minél páradúsabb a vándorló légtömeg, minél egyenlőtlenebb a felmelegedés, annál hevesebb záporra lehet számítani. Legveszélyesebbnek az április-október közötti időszak tekinthető. *Síkvidéki területeken* a természeti jelenségek térbeli és időbeli eloszlása csaknem azonos, általában jelentősebb különbségek csak egymástól nagy távolságban jelentkeznek, de helyi záporgócok itt is kialakulhatnak.

A *helyi vízkár kialakulása* szempontjából úgy a hegy- és dombvidéki, mint a síkvidéki területen döntő jelentőségű a csapadék. A területre jutó csapadékvíz egyrészt beszivárog a talajba, másrészt elpárolog, illetve a talaj felületén lefolyik, a mélyebb területeken összegyűlik. A csapadék halmazállapotától és hevedésétől, a hőmérsékleti viszonyoktól függ a helyi vízkárveszély nagysága.

A téli-tavaszi helyi vízkárt kiváltó jelenségek:

- a téli időszak alatt felhalmozódott hó mennyiség gyors olvadása
- tartós esőzés a gyors hóolvadás idején
- a felszíni lefolyást gyorsító és a beszivárgást gátló talajfagy.

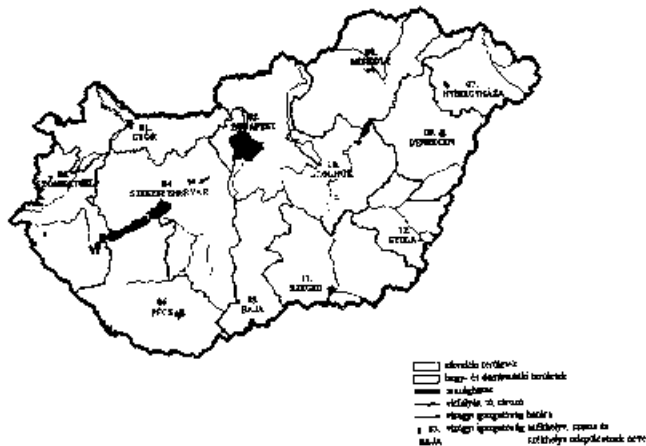
Súlyosbítja a helyzetet a különböző jelenségek egybeesése.

A nyári helyi vízkárt kiváltó jelenségek:

- a vízgyűjtő területre hulló átlagosnál nagyobb mennyiségű csapadék
- a vízgyűjtő területre hulló rövid idejű, nagy intenzitású csapadék.

Mind a téli-tavaszi, mind a nyári évszakokban igen veszélyes a magas talajvízállás. A tartósan magas talajvízállás következtében a talajok vízbefogadó képessége jelentősen csökken, és így a felszínen lefolyó, kárt okozó víz mennyisége megnő.

A síkvidéki illetve a hegy- és dombvidéki területek elhelyezkedése Magyarországon

A hegy- és dombvidéki területeken bármely jelenségből keletkező káros vizek heves levonulásúak, kiterjedésük lehet egy településen belüli, vagy nagyobb térségre kiható. Különösen veszélyesek a gyors felszíni lefolyást kiváltó okok, így fagyott talaj esetén a gyors hóolvadás és eső, illetve a nyári záporok, felhőszakadások. Rendkívüli hidrometeorológiai helyzetben a látszólag veszélytelen patakok -amelyek medrében általában alig csörgedezik egy kis víz - vízhozama szinte órák alatt pár literrel több 10 m^3 -re nőhet, a víz kilép medréből és elsodor mindent, ami útjába kerül. Egyidejűleg a dombvidéki lejtős területekről a gyors lefolyású felszíni víz mozgási energiájával lesodorja a növényzettel nem védett termőtalajt. A lezúduló víz által szállított talaj (hordalék) lakóterületeket, mezőgazdasági területeket, utakat, vasutat temethet be, feltöltve a befogadó vízfolyások, vízvezető árkok medrét, így azok vízszállító képessége minimálisra csökken, aminek következtében a víz nagy területeket károsítva végigvonul a völgyön, elöntve külterületet, belterületet egyaránt.

Síkvidéki területeken a települések mikrodomborzati viszonyai miatt a káros vizek levonulása igen lassú folyamat. A vízvezető nyílt csatornahálózat kisesésű, ezért a kialakult nyíltfelszínű elöntések tartósan a területen maradhatnak. A legveszélyesebb helyzetek a télen felhalmozódott hőtömeg gyors olvadásakor alakulhatnak ki, ha az olvadást tartós esőzés is kíséri. Az esetlegesen keletkező elöntéseket jelentősen növelheti a fagyott talaj. Szélsőséges hidrometeorológiai helyzet következtében nagy területeket érhet tartós elöntés.

2.2. Emberi beavatkozások

A helyi vízkárt kiváltó természeti adottságokat nem áll módunkban megváltoztatni, az ember azonban tevékenységével befolyásolhatja: csökkentheti - növelheti a veszélyhelyzet kialakulását.

2.2.1. A helyi vízkár kialakulását növelő tényezők

- a vízfolyás medrek, belvízcsatornák kiépítésének elmaradása
- a belterületi vízvezető hálózat kiépítetlensége
- a nem megfelelő nyílású hidak, átereszek
- a megfelelő nyílású műtárgyak feliszapolódása
- a víz lefolyását gátló akadályok a mederben (szabálytalan mederelzárások, szemét, hulladék stb.)
- a mély fekvésű területek, a völgyfenék beépítése
- a külvizek belterületekről történő kizárásának hiánya
- külterületen a helytelen mező- és erdőgazdasági művelés, a megfelelő növényi fedettség hiánya (lejtő irányú művelés, erdőirtás stb.)
- a szennyvízcsatornázás elmaradása a vezetékes ivóvízhálózat kiépítése mellett, szikkasztás miatti kedvezőtlen talajvízszint emelkedés
- a burkolt, beépített felületek növekedése a városiasodással.

2.2.2. A helyi vízkár kialakulását csökkentő beavatkozások (megelőzés)

- a befogadó vízfolyások, belvízcsatornák mederrendezése
- a belterületi vízvezető rendszer/ek kiépítése
- a vízvezető képesség biztosítása, a rendszeres karbantartás
- a külvizek kizárása a belterületekről, a belterületi befogadók tehermentesítése
- a felszíni erózió csökkentése
- a belterületi zöld felületek növelése
- a szennyvízcsatorna hálózat, vagy zárt szennyvízgyűjtők kiépítése.

3. Az önkormányzatok helyi vízkárelhárítási feladatai

A vizek kártételei elleni védelem érdekében szükséges feladatok ellátása - a védművek építése, fejlesztése, fenntartása, üzemeltetése, valamint a védekezés - az 1995. évi LVII. vízgazdálkodási törvényben meghatározottak szerint az *állam*, a *helyi*

önkormányzatok, illetve a károk megelőzésében, vagy elhárításában *érdekeltek* kötelezettsége.

Az árvíz és belvízvédekezés céljából kiépített védőművek hiányában fellépő káros vizek elleni védekezés, továbbá az elöntések folytán a területen szétterült vizeknek a vízfolyásokba, csatornába való visszavezetése a *helyi vízkárelhárítás*. Ennek *műszaki feladatai* az alábbiak:

- . -felkészülés a védekezésre
- a védekezés
- a védekezés megszűnését követő intézkedések.

3.1. Felkészülés a védekezésre

A vízelvezető művek kiépítése:

A sikeres védekezés elsőrendű feltétele a vízelvezető művek (vízfolyások, csatornák, árkok) kiépítése, fejlesztése, védképes állapotban való tartása, működképességének megőrzése, azaz a preventív védekezés, vagyis a védekezést megelőző tevékenység. A településeken jelentkező károk nagysága nagy mértékben csökkenthető, ha az önkormányzatok a helyi vízkár megelőzéséhez szükséges beavatkozásokat - a belterület vízrendezését - tudatosan megvalósítják. Az önkormányzat képviselőtestülete -ismerve a település vízkár problémáit- hivatott döntést hozni a szükséges vízrendezési beruházásokról, ehhez biztosítani a pénzügyi-gazdasági alapot, gondoskodni az elkészült művek fenntartásáról, üzemeltetéséről. A megelőzés érdekében szükséges belterületi vízrendezési feladatokról, a költségtakarékos, műszakilag megalapozott megoldásokról az 1991-ben megjelent "**Útmutató a települési vízrendezési feladatok megoldásához**" című OVF kiadvány jó tájékoztatást ad, segítséget nyújtva az önkormányzatok döntéshozatalához.

A védképes állapot fenntartása:

A felkészülés időszakában a már meglévő kiépített belterületi vízelvezető műveken *rendszeres fenntartással* biztosítani kell a kiépítési vízhozam kiöntés mentes levezetését. A medrekből szükség szerint, de legalább évente egyszer el kell távolítani a lefolyást gátló növényzetet (fákat, cserjéket, víznövényzetet), az uszadékot, a belekerült hulladékot. Biztosítani kell továbbá a szivattyútelepek, szivattyúk üzemképességét. A belterületen lévő záportározókat vagy a zápor tározására alkalmas területet szabadon kell hagyni. A záporvízzel való feltöltődés

után haladéktalanul meg kell kezdeni a tározó leürítését. A *ciklikus fenntartási munkák* az elhasználódás, rongálódás bizonyos mértékének elérésekor, nagyobb időközönként, de rendszeresen jelentkeznek. Csatornákon általában 3-5 évenként, vízfolyásokon 15-20 évenként - a feliszapolódástól függően - a nagyobb károk megelőzésére rendszeresen gondoskodni kell a medrek ismételt kotrásáról, és szükség szerint a burkolatok, műtárgyak, mederrézsűk hibáinak kijavításáról.

A vízrendezési létesítmények megfelelő üzemeltetésének és fenntartásának alapfeltétele a művek *rendszeres és szakszerű felülvizsgálata*. A belterületi vízrendezési művek állapotát ezért minden évben legalább egyszer - ősszel - ellenőrizni szükséges, és a megállapított hiányosságokat sürgősen meg kell szüntetni. Célszerű minden nagyobb csapadéklevonulás után szemlét tartani és a keletkezett károkat azonnal helyreállítani. Az ellenőrzés során a belterülettel határos külterületeken bekövetkezett változásokat is figyelemmel kell kísérni (pl. művelési ág változás, erdőirtás stb.), a mély fekvésű beépített területek talajvízszint változását fel kell tárni. Javasolható a szomszédos önkormányzatok, az illetékes VIZIG, vízgazdálkodási társulat képviselőjének meghívása is az ellenőrző bejárásokra.

A Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Miniszter 10/1997. /VII. 17./sz. KHVM. rendelete az árvíz- és belvízvédekezésről rendelkezik a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény 45.§-a (8) bekezdésének a.) pontjában kapott felhatalmazás alapján, összhangban a 232/1996. /XII.26./sz. Kormány rendeletben foglaltakkal. E rendelet az ár- és belvízvédekezési tevékenységre kötelezetteknek a vizek kártételei elleni védekezés műszaki feladatait határozza meg és rendelkezik a védekezési terv tartalmi követelményeiről. Az árvíz- és belvízvédekezéshez hasonlóan a védekezést megelőző felkészülési időszakban a ***helyi vízkárelhárítási feladatok zavartalan ellátásához is szükséges a védekezési tervek elkészítése***, illetve rendszeres aktualizálása. A védekezési tervnek tartalmaznia kell mindazokat a nyilvántartásokat, adatokat, melyek az eredményes védekezéshez szükségesek.

A területileg illetékes *vízügyi igazgatóság* az önkormányzatok védekezési terveinek elkészítéséhez:

- szolgáltatja* a befogadó állami főmű műszaki alapadatait
- véleményezi* az elkészített védekezési tervet
- közreműködik* az önkormányzati művek felülvizsgálatában.

A védekezési terv tartalmi követelményei:

- *A település területi leírása* (kiemelve a védett területeket, a fontosabb objektumokat, a különösen veszélyeztetett területeket, előfordult helyi vízkár eseményeket, védekezést)
- *A védelmi létesítmények ismertetése* (befogadó csatornák, vízfolyások, műtárgyak, tározók, tározási lehetőségek)
- *Kapcsolódó egyéb vízlétesítmények ismertetése* (belterületi árokhálózat, külterületi vízrendezési művek)
- *A védekezés irányítási rendje* (névszerinti beosztás, riasztási terv, hírközlés)
- *A védekezés személyi és technikai feltételei* (közérő mozgósítási, kiállítási terv, kiürítési és mentési terv, védekezési anyagok, eszközök)
- *A vízügyi igazgatóságtól igényelt segítség részletezése*
- *A védművek felülvizsgálati rendje*
- *A területileg illetékes vízügyi igazgatóság, és a területen működő vízgazdálkodási társulatok cím és névjegyzéke*
- *Áttekintő helyszínrajz* (M=1:100 000 vagy M=1:50 000)
- *Részletes helyszínrajz* (M = 1: 10 000 vagy M = 1 : 4 000; 1: 2 880), feltüntetve a településen átfolyó vízfolyásokat, a belterületi vízelvezető árkokat, a vízelvezető csatornahálózatot, a szivattyútelepeket, az ideiglenes szivattyúzási helyeket, az előntéssel veszélyeztetett területeket, a vésztározási lehetőségeket, a lejtési viszonyokat, a vízátvezetési lehetőségeket, a vízgyűjtő határát
- Kimutatás a vízlétesítményekről*

= befogadó csatornák, illetve vízfolyások (kiépítési vízhozam, jelenlegi vízszállítás,)

= jelentősebb vízkormányzó műtárgyak (kezelési utasítás)

= szivattyútelepek, szivattyúállások (hely, kapacitás)

= tározók (állandó, ideiglenes, szükségtározó)

= mértékadó vízmércék (helye, "0" pont)

- *Hossz-szelvények*

= a fontosabb csatornákról, vízfolyásokról.

A *védekezési tervet* - az illetékes vízügyi igazgatóság előzetes szakmai állásfoglalásának figyelembe vételével - a *polgármester* (főpolgármester) *hagyja jóvá*. A jóváhagyott terv egy példányát a polgármesteri hivatalban kell elhelyezni, egy példányát el kell küldeni a területileg illetékes vízügyi igazgatóságnak. A védekezési

tervek felülvizsgálatát és a szükséges módosításokat évente rendszeresen el kell végezni, hogy a tervben mindig a ténylegesnek megfelelő adatok álljanak rendelkezésre. A védekezési terv javasolt mellékleteit a 4.1.sz. melléklet tartalmazza.

3.2. A védekezés

A védekezés elrendeléséért, irányításáért a település polgármestere (főpolgármester), illetőleg az általa kijelölt védelemvezető egyszemélyben felelős. A védelemvezető köteles megkezdeni a tényleges védekezést, amint ennek szükségessége felmerül. A helyi vízkárelhárítás műszaki feladatait a szomszédos önkormányzatokkal, a területileg illetékes vízügyi igazgatósággal és vízgazdálkodási társulattal rendszeres kapcsolatot tartva és egyeztetve kell ellátni. A védekezés felelős vezetőinek kölcsönösen tájékoztatniuk kell egymást.

3.2.1. A védelemvezető feladatai:

- a vízállás változások leolvastatása, feljegyzése a meglévő vagy ideiglenes vízmércéken és ezen adatok igény szerinti továbbítása
- tájékozódás a várható hidrometeorológiai helyzetről
- a település lakosságának tájékoztatása a kialakult helyzetről és a várható intézkedésekről
- a védekezéshez szükséges munkaerő mozgósítása, irányítása, anyag és felszerelés biztosítása, utánpótlása
- a védekezésben részt vevők foglalkoztatása, ellátása, elszállásolása, nyilvántartása és munkájuk irányítása
- a káros vizek lehetséges legkevesebb kártétellel történő levezetéséhez szükséges valamennyi műszaki intézkedés elrendelése, végrehajtása és ellenőrzése
- a jég okozta vízkárveszély elhárításával kapcsolatos feladatok megszervezése
- ha az elvezetendő vízmennyiség meghaladja a levezető csatornahálózat vízelvezető (emésztő) képességét, a vízlevezetés sorrendiségének megállapítása a mentesítendő területek figyelembevételével
- a védekezési költségek elszámolásához szükséges adatok, különösen a védekezésnél dolgozók munkájának, a védekezéshez igénybevett gépek, felszerelések és anyagok felhasználásának folyamatos nyilvántartása

- ha a meglévő anyagok, eszközök és felszerelések a védekezés ellátáshoz nem elegendők, kiegészítésüket kérni a vízügyi igazgatóságtól, amit az térítés ellenében köteles teljesíteni, feltéve, ha azokat saját, vagy egyéb már folyamatban lévő más védekezési munkáinál nélkülözheti
- a lakók, továbbá a berendezések, felszerelések, vagyontárgyak elszállítása a veszélyeztetett épületekből és létesítményekből, és az erre a célra kijelölt épületekben való elhelyezése (a mentést, kiürítést, visszatelepítést a megyei védelmi bizottság vezetője rendeli el)
- helyi műszaki felkészültséget meghaladó védekezés esetén az illetékes vízügyi igazgatóságtól műszaki tanácsadó kirendelését kezdeményezni
- a védekezés során a csatlakozó állami vízfolyás- vagy csatornaszakaszokra, illetőleg területekre kiható nagyobb arányú műszaki beavatkozásokhoz (töltésátvágás, síkvidéken mederelzárás, vésztározás, stb.) előzetesen meg kell szerezni a vízügyi igazgatóság, illetve egyéb szakhatóságok engedélyét, hozzájárulását.

Az önkormányzat székhelyén a védekezés idején **műszaki ügyeletet** kell tartani. Az ügyeleten **naplót kell vezetni**, amiben rögzíteni kell a készenlét elrendelésének időpontját, be kell jegyezni a védekezés minden eseményét, a végzett munkákat és részletes leírásukat, a velük kapcsolatos valamennyi adott és kapott utasítást. A védelmi napló vezetésének általános szabályait a 4.2. sz. melléklet tartalmazza. A védekezési tevékenységről naponta reggel 8 óráig az illetékes **vízügyi igazgatóság műszaki ügyeletére jelentést** kell küldeni. A védekezés során a veszély helyzettől függően **fokozatok rendelhetők el**.

3.2.2. Védekezési fokozatok síkvidéki településeken

A síkvidéki települések területei általában nem képeznek önálló belvízöblözetet, belvízrendszert, hanem egy-egy vagy több öblözet, rendszer területén helyezkednek el. E területi elhelyezkedésből adódik, hogy a településen folyó helyi vízkárelhárítási- védekezési munkákat össze kell hangolni az adott belvízrendszerben folytatott külterületi védekezéssel. A védekezés folyamán a belvízrendszerben az összehangolt vízelvezetést a vízügyi igazgatóság koordinálja, de a víz elvezetésekor - a területek mentesítésekor - elsőbbséget kell adni az értékesebb lakott területeknek. A vízelvezetési sorrend kialakításában a mentesítendő területen található települések érdekeit össze kell hangolni. A helyi vízkárelhárítás fokozatait minden esetben a helyi

védelemvezető állapítja meg és a fokozatnak megfelelően rendeli el az ügyeleti szolgálatot és tájékoztatja a területileg illetékes vízügyi igazgatóságot a fokozat elrendeléséről.

I. fokozatot a védelemvezető akkor rendel el, ha a település csapadékvíz elvezető csatorna rendszere 80 %-os telítettséget mutat, szivattyúzási igény jelentkezik, vagy egyes mély fekvésű település-részeken kisebb elöntés keletkezik, és további kedvezőtlen belvízi helyzet várható.

II. fokozatot a védelemvezető akkor rendel el, amikor a folyamatos vízelvezetés ellenére a csapadékvíz-elvezető csatornák telítettek, a szivattyúzási igény egyre növekszik és a meteorológiai előrejelzés alapján további csapadék várható.

III. fokozatot a védelemvezető akkor rendel el, amikor a mélyebb fekvésű területek, utcák, pincék, víz alá kerültek és a fokozott védekezés ellenére az ingatlanok, lakóházak állagát vízkár fenyegeti.

3.2.3. Védekezési fokozatok hegy- és dombvidéki településeken

Hegy- és dombvidéki településeken a helyi vízkár kialakulásának legjellemzőbb vonása a rövid időtartam. Az események bekövetkezése gyors, és lefolyása heves. Bármely településen, akár elszigetelten is előfordulhat helyi vízkár. Mértéke, kiterjedése különböző lehet, szélsőséges hidrometeorológiai helyzetben több vízgyűjtőre is kiterjedhet. A hegy- és dombvidéki területeken a helyi vízkár jellegéből adódóan a védekezés az alábbi készültségi fokokban történhet.

Védekezési készültség (felkészülés és tényleges védekezésre) elrendelésére akkor kerülhet sor, ha a település vízgyűjtő területén az átlagosnál nagyobb csapadék hullik, vagy a téli hótakaró gyors olvadásnak indul, illetve ha az olvadással egyidejűleg csapadék is esik, és várható a helyi vízkár kialakulása. Ekkor elsőrendűen fontos a figyelő-jelentő-riasztó szolgálat gondos megszervezése, ellátása, meteorológiai előrejelzés figyelése, a helyi időjárás alakulásának megfigyelése. Ezt követi a belterületi főbefogadó vízfolyás, a vízelvezető árokhálózat lefolyási viszonyainak, vízállásának figyelése, rögzítése, és a vízgyűjtőn feljebb fekvő szomszédos településtől riasztójelzés kérése, heves áradás bekövetkeztekor a lejjebb fekvő település értesítése, riasztása. Egyidejűleg a területileg illetékes vízügyi igazgatóság tájékoztatása szükséges. A településen a helyi vízkár kialakulásakor szükség szerint meg kell kezdeni a tényleges védekezési munkát:

- a medrekől a víz lefolyását gátló akadályok eltávolítását
- a vízfolyások medréről kilépő vizek lokalizálását, apadáskor a víz visszavezetését a mederbe
- a hegy- és domboldalokról a felszínen lezúduló vizek lehetséges legkisebb kártétellel történő elvezetését
- a beépített mély fekvésű területek mentesítését, bevédését.

Rendkívüli védekezési készütség elrendelésére akkor kerülhet sor, ha rendkívüli hidrometeorológiai helyzetben a helyi vízkár veszély nagy térségre - több vízgyűjtőre - terjed ki. Ebben az időszakban a helyi vízkárveszélyes területen lévő önkormányzatok védekezési munkáit összehangoltan kell végezni, a megyei védelmi bizottság által koordinálva.

3.3. A védekezés megszűnését követő intézkedések

A védekezés megszűnését követően a védelemvezető köteles gondoskodni:

- a védekezés megszüntetésének bejelentéséről a területileg illetékes vízügyi igazgatóság, illetve a társközségek felé
- a szükséges intézkedések megtételéről a védekezés célját szolgáló művek (töltések, depóniák, csatornák, mőtárgyak) sürgős helyreállítása érdekében
- a védekezési anyagok, eszközök, felszerelések összegyűjtéséről, visszaadásáról a tulajdonosoknak, illetve pótlásáról
- a károk felméréséről.

A készütség megszüntetését követően **összefoglaló jelentést** szükséges készíteni a **védekezési munkákról** a befejezéstől számított 14 nap alatt, a **képviselő testület számára**. A jelentésben elemezni kell a helyi vízkárelhárítási készütséget kiváltó okokat, a védekezés folyamán megtett intézkedések eredményeit, a műveken végzett munkálatokat, a jelentkező károk mértékét. Az összefoglaló jelentésnek ki kell térnie arra, hogy milyen tevékenységekkel lehetne csökkenteni a károkat, illetve a védekezés tapasztalatai alapján mely területeken kell további műszaki tevékenységet - fejlesztést, fenntartást - folytatni a hatékonyabb vízelvezetés, a vízkárok megelőzése érdekében. Az értékelés egy példányát a területileg illetékes **vízügyi igazgatóság részére** is meg kell küldeni..

Javasoljuk az önkormányzatoknak, hogy a belterületi helyi vízkár elleni védelmi tervet szakirányú végzettségű tervező bevonásával készítsék el. A önkormányzatok részére a tervekészítéshez és minden egyéb, a

vízgazdálkodással összefüggő probléma megoldásához a területileg illetékes vízügyi igazgatóságok és vízgazdálkodási társulatok szakmai segítséget nyújtanak.

4. Mellékletek jegyzéke

A 3., 4., 5., sz. mellékleteket nem közöljük!

4.1. A védelmi terv javasolt mellékletei:

- 4.1.0. Veszélyeztetett területek mentesítése
- 4.1.1. Vízkormányzási feladatok
- 4.1.2. Vízmércék
- 4.1.3. Tározás
- 4.1.4. Szivattyúzási feladatok
- 4.1.5. Védelmi szervezeti beosztás
- 4.1.6. Közterők mozgósítási terve
- 4.1.7. Közterők kiállítási terve
- 4.1.8. Kiürítési és mentesítési terv
- 4.1.9. Helyi vízkár védelménél felhasználható anyagok

4.2. A védelmi napló vezetésének általános szabályai

4.3. Fogalom meghatározások

4.1. melléklet

A védelmi terv javasolt mellékletei

4.1.0. Veszélyeztetett területek mentesítése

- Terület száma
- Helye
- Elöntés okai (szűk nyílású híd, egyéb)
- Veszélyeztetett létesítmények
- Veszélyeztetett lakók száma (fő)
- A szükséges beavatkozás módja

4.1.1. Vízkormányzási feladatok

Vízkormányzási hely száma

Helye

Vízkormányzó műtárgy

Kezelője

A szükséges beavatkozás módja

4.1.2. Vízmércék

Helye

Vízmérce "O" pontja

Beavatkozást igénylő vízállás

Maximáli vízállás

A szükséges beavatkozás módja

4.1.3. Tározás

Tározó neve

Becsatlakozó csatornák

Mértékadó vízmérce "O" pontja

Beavatkozást igénylő vízállás

A szükséges beavatkozás módja

4.1.4. Szivattyúzási feladatok

Sorszám (helyszínrajz szerint)

Helye

Szivattyú típusa

Nyomócső mérete

Szivattyú beszerezhető

Szivattyúkezelők

4.1.5. Védelmi szervezeti beosztás

Védelemvezető neve

beosztása

munkahelye

munkahelyi telefonszám

lakáscíme

lakás telefonszáma

Védelemvezető helyettes neve

beosztása

munkahelye
 munkahelyi telefonszáma
 lakáscíme
 lakás telefonszáma

Műszaki ügyintézők

név
 beosztás
 munkahely
 munkahelyi telefonszám
 lakáscím
 lakás telefonszám

4.1.6. Közerők mozgósítási terve

Megye, város, község
 Közerő mozgósításáért, ellátásáért felelős neve
 Műszaki irányítók (ügyintézők)
 Élelmezési felelős
 Egészségügyi felelős
 Bérjegyzék kezelője (kifizetők)
 Közerő elhelyezése, váltás megszervezése
 Közerő létszám, anyag, eszköz szállítására felhasználható járművek

4.1.7. Közerők kiállítási terve

Közerő felett rendelkezni jogosult
 neve
 szolgálati beosztása
 lakcíme
 telefonszáma

Kéziszerszámokkal rendelkező munkaképes emberek brigádokba való
 beosztása

brigádvezető neve, lakcíme
 brigádtagok neve, lakcíme
 Anyagszállításra alkalmas
 brigádvezető neve, lakcíme
 brigádtagok neve, lakcíme
 Szivattyúgép-kezelő személyek

neve és lakcíme

A község területén állandó telephellyel bíró személy- és tehergépkocsik, vontatók, pótkocsik, szivattyúk meghajtására alkalmas traktorok motorok

kiállításra köteles szervezet, személy

gépjármű megnevezése, forgalmi rendszáma

gk.teherbíró képessége (tonna).

4.1.8. Kiürítési és mentési terv

Kiürítendő városrész, községrész neve

Családok száma

Lakosok száma

Szarvasmarha (ló)

Sertés

Egyéb

Gabona (tonna)

Rendelkezésre álló jármű

Lovaskocsi

Vízi jármű

Tehergépkocsi

Vontató pótkocsi

Kiürítési időtartam

Szükséges idegen jármű és létszám

Tehergépkocsi, vontató, pótkocsi

Közerő

Karhatalom

Befogadó község, város neve

Elhelyezés

Távolság km-ben

Középületben

Magánosoknál

Élelmezés

Közös konyhán

Magánosoknál

Egészségügyi személyek

4.1.9. Helyi vízkárelhárításnál felhasználható eszközök és anyagok

Tárolás helye

Védelmi eszközök és anyagok

Ásó (db)	Lapát (db)
Balta (db)	Ácskapocs (db)
Fűrész (db)	Csáklya (db)
Talicska (db)	Csónak (db)
Zsák (db)	Világító eszköz (db)
Deszka (m3)	Gerenda (m3)
Palló (m3)	Rőzse (kéve)
Karó (db)	Terméskő
Homok (m3)	Huzal

4.2.sz.melléklet

A védelmi napló vezetésének általános szabályai

A védelmi napló a helyi vízkárelhárítási tevékenységről készült egyetlen olyan okmány, amely az ellenőrzés, a műszaki-gazdasági elszámolás alapja, ezért feltétlen gondos vezetést kíván!

- 1./ Védelmi naplót a helyi vízkárelhárítási tevékenységről folyamatosan kell vezetni, a megtett intézkedéseket azonnal be kell jegyezni.
- 2./ A naplóbejegyzéseket időrendben, a dátum és az idő percnyi pontosságú megjelölésével, a bejegyző aláírásával kell megtenni.
- 3./ Többek közt naponta bejegyzendő:
 - az elvégzett védekezési munka
 - a felhasznált eszközök mennyisége
 - a védekezésben résztvevők létszáma
 - az ügyelet átadás-átvétel
 - a társszervektől kapott, illetve a részükre adott tájékoztatások, intézkedések.
- 4./ A védelmi naplóba csak a védelmi törzs és az ügyeleti szolgálat tagjai tehetnek bejegyzést.
- 5./ A védelmi naplót a helyi védelmi törzs központi irodájában kell tartani úgy, hogy a védekezés ideje alatt betekintés és bejegyzés céljából bármikor hozzáférhető legyen.

Fogalommeghatározások

1. *vízgazdálkodás*: a vizek hasznosítása, hasznosítási lehetőségeinek megőrzése, a vizek kártételei elleni védelem és védekezés (vízkárelhárítás);
2. *közérdek mértéke*: a közfeladatoknak a külön jogszabályban meghatározott személyi és tárgyi feltételekre is figyelemmel megállapított színvonalon történő ellátása;
3. *csatorna*: egy vagy egyidejűleg több vízgazdálkodási feladat (vízátvezetés, vízpótlás, belvízelvezetés, mezőgazdasági és egyéb vízszolgáltatás) ellátására alkalmas vízilétesítmény;
4. *vízfolyás*: minden olyan természetes vagy mesterséges terepalakulat, amelyben állandóan vagy időszakosan víz áramlik;
5. *meder*: a vízfolyást vagy állóvizet magában foglaló természetes mélyedés vagy kiépített terepalakulat, amelyet meghatározott partvonalig a víz rendszeresen elborít;
6. *vízimunka*: az a tevékenység, amelynek az a rendeltetése, hogy a víz lefolyási, áramlási viszonyait, mennyiségét vagy minőségét, medrét, partját a vizek kártételeinek elhárítása, a víz hasznosítása, minőségének és mennyiségének megfigyelése céljából befolyásolja;
7. *vízilétesítmény*: az a mű (víziközmű), műtárgy, berendezés, felszerelés vagy szerkezet, amelynek rendeltetése, hogy a vizek lefolyási, áramlási viszonyait, mennyiségét vagy minőségét, medrének vagy partjának állapotát, a vizek kártételeinek elhárítása, a vizek hasznosítása - ideértve a víziközművekkel végzett közüzemi tevékenységgel nyújtott szolgáltatást -, minőségének és mennyiségének megfigyelése, illetve ásványi és földtani kutatások végzése céljából vagy ásványi nyersanyag kitermelése céljából befolyásolja;
 - a.) *közcélú vízilétesítmény*: amely az államnak, illetve a helyi önkormányzatnak törvényben meghatározott vízgazdálkodási feladatait, különösen a víziközművekkel nyújtott szolgáltatást, a vizek kártételei elleni védelmet, a vízkészletek feltárását, megóvását, hasznosítását, pótlását és állapotának figyelemmel kísérését, a vízkészlettel való gazdálkodását szolgálja;
8. *védmű*: a vizek kártételei elleni védekezéshez szükséges vízilétesítmény;
9. *vízkár*: a vizek többletéből vagy hiányából származó kár;

10. *vizek kártételei elleni védelem és védekezés (vízkárelhárítás):* a károsan sok vagy károsan kevés víz elleni szervezett tevékenység;
11. *a védekezés műszaki feladatai:* az árvizek, a belvizek időszakában a védőműveken és/vagy azok mentén, a védőművek védő-, illetőleg működőképességének megőrzése;
12. *a védekezés államigazgatási feladatai:* a védekezéssel összefüggő rendvédelmi, szociális és egészségügyi hatósági, továbbá a műszaki feladatok ellátásához szükséges munkaerő, eszköz, anyag, felszerelés rendelkezésre állása, valamint a vizek kártételei által fenyegetett területeken az élet- és vagyonbiztonság érdekében végzendő megelőző és operatív feladatok;
13. *nyílt ártér:* olyan terület, amelyet a folyók és patakok medréből kilépő víz - az árvíz - szabadon előnthet;
14. *mentesített ártér:* olyan terület, amelyet épített védőművek védenek a folyók és patakok árvizeinek elöntésétől;
15. *védelmi szakasz:* az árvízvédelmi vonalaknak és a belvízrendszereknek a védekezés irányítására és végrehajtására meghatározott része;
16. *védekezési készség:* a veszély mértéke szerint meghatározott, a biztonság érdekében szükséges intézkedések megtételének intézményes kerete;
17. *a védekezési készség fokozatai:* I., II., III. és rendkívüli védekezési készség;
18. *veszélyhelyzet:* a polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény (Pvtv.) 2.§-a (2) bekezdésének g) és j) pontja szerinti állapot.

